

Ясногурська Л. М.,

викладач кафедри іноземних мов

Рівненського державного гуманітарного університету

ПРИЙОМИ КОМПОЗИЦІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОВІСТІ РЕЯ БРЕДБЕРІ «КУЛЬБАБОВЕ ВИНО»

Анотація. Композиційна організація тексту представляє собою певну структурну послідовність формальних елементів твору, зумовлену авторським задумом. Синергія змістовних і формальних елементів тексту створює художню цілісність твору.

Ключові слова: авторський задум, композиційна організація, образ, ретардація.

Постановка проблеми. Як відомо, мислення людини асоціативне. Будь-яка людина думає асоціюючи, поєднуючи слова (образи) у словосполучення (образний ряд) шляхом комбінування асоціацій.

Нині думки дослідників творчості Р. Бредбері щодо жанру, у якому він творить, відображають неузгоджені позиції критиків. Одні вчені зараховують твори письменника до жанру філософської фантастики або фентезі, інші – до соціальної фантастики, треті – називають особливості його стилю «антинауковим гуманізмом». Однак очевидним є те, що до сьогодні не існує єдиної назви жанру, в якому творить письменник, жанру, здатного з усією повнотою охарактеризувати самотність індивідуального стилю Р. Бредбері, що розкриває глибокий, але водночас такий простий і зрозумілий сенс світобудови мовою авторських метафор і порівнянь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творчістю Рея Бредбері та, зокрема, аналізом його твору «Кульбабове вино» займалися такі відомі літературознавці, як К. Ігошев, В. Ревіч, Л. Романчук, В. Скорошенко, В. Скурлатов та інші. Вони зазначали, що класик американської наукової фантастики в 1957 році опублікував автобіографічну книгу, яка містила багато фактів із життя самого Бредбері.

Мета статті – проаналізувати прийоми композиційної організації повісті Рея Бредбері «Кульбабове вино», прокоментувати форми оповіді та систему художніх образів.

Виклад основного матеріалу. Уся система мовних засобів, призначених для суб'єктивного (авторського) зображення об'єкта перцепції, іменується словесною образністю, що представляє собою універсальну експресивно-стилістичну категорію художнього мовлення. Вчені виділяють три типи образності: а) потенційна – закладена у словах прихована здатність створювати наочно-чуттєві картини зовнішнього світу; б) евідентна – закладена в зображувально-виразних засобах мови (метафорах, епітетах, порівняннях і таке подібне) та є їхньою постійною і природною властивістю; в) художня – її створює письменник чи поет індивідуально, узагальнено, за допомогою вимислу, який має естетичне значення.

Композиційна організація тексту представляє собою певну структурну послідовність формальних елементів твору, зумовлену ідеєю автора. Синергія змістовних і формальних елементів створює художню цілісність твору. Досліджуючи художній текст, необхідно розглянути його внутрішню структуру за до-

помогою виділення окремих складових і вивчення їх. Послідовність частин ніколи не буває випадковою та завжди містить у собі смислове навантаження. Розрізняють дві функції композиції: по-перше, це створення структури твору, і, по-друге, висловлення певного художнього змісту за допомогою композиційної послідовності.

А.Б. Єсін дає таке визначення: «Композиція – це склад і певне розташування частин, елементів та образів твору в деякій значущій тимчасовій послідовності» [3, с. 79]. Літературознавець визначає чотири основні композиційні прийоми: повтор, посилення, протиставлення, монтаж [3].

Повтор, або кільцева композиція, є одним із найпростіших і дієвих прийомів. Він являє собою якийсь зв'язок або відлуння між початком і кінцем твору. Найчастіше цей повтор відображає прихований художній сенс. Р. Бредбері використовує цей прийом в автобіографічній повісті «Кульбабове вино» (1957 р). На початку твору автор представляє нам головного героя Дугласа Споддинга, що є алюзією Р. Бредбері. Дуглас постає чарівником, який керує світом одним помахом пальців або лише дунувши на ліхтарі, щоб вони запалилися: “He stood at the open window in the dark, took a deep breath and exhaled. The street lights, like candles on a black cake, went out. He exhaled again and again and the stars began to vanish ... Douglas smiled. He pointed a finger. There, and there. Now over here, and here ... Douglas, conducting an orchestra, pointed to the eastern sky. The sun began to rise” [1, с. 3] («Стоячи в темряві перед відчиненим вікном, він набрав повні груди повітря і чимдуж дмухнув. Вуличні ліхтарі миттю згасли, наче свічки на іменинному пирозі. Він дмухнув ще й ще, і в небі почали зникати зірки. Дуглас посміхнувся. Тицьнув пальцем. Там і там. Тепер тут і ось тут ... диригуючи своїм оркестром, східний небокрай на схід. І зійшло сонце» [2, с. 3]).

І в кінці твору Р. Бредбері використовує цей самий прийом, представляючи нам Дугласа все тим же магом, який, використовуючи чари, закінчує розділ: “He blinked. And the town winked out its lights, sleepily, here, there, as the courthouse clock struck ten, ten-thirty, eleven, and drowsy midnight. The last one... there ... there ...” [1, с. 285] («І моргнув. І місто сонно закліпало у відповідь: годинник на міській управі вибив десять, пів на одинадцятку, одинадцять і дрімотна північ, і один за іншим гасли вогні. І тепер останнє, ось там... і тут...» [2, с. 253]).

Отже, як зазначає С.В. Сдобнова, якщо «відбувається ретардація видіння, композиційно-сюжетна побудова твору детермінується ритуальною повторюваністю подій і в результаті визначається як циклічна» [5, с. 286].

Близьким до повтору у функціональному сенсі є посилення. Досягнення художнього ефекту досягається за допомогою використання однорідних образів. Наприклад, Р. Бредбері описує людей і жителів Грін-тауна: “Some people turn sad awfully young. No special reason, it seems, but they seem almost to be

born that way. They bruise easier, tire faster, cry quicker, remember longer and, as I say, get sadder younger than anyone else in the world. I know, for I'm one of them" [1, с. 54]. У такий спосіб, як справедливо відзначають А.Д. Петренко і Д.А. Петренко, «відмінності, зумовлені соціальною структурою суспільства, накладаються на відмінності, зумовлені соціальною ситуацією» [4, с. 53].

Протилежним вищеописаним прийомом є протиставлення, де для досягнення художнього ефекту використовується антитеза: "The first thing you learn in life is you're a fool. The last thing you learn in life is you're the same fool" [1, с. 76] («Перше, що дізнаєшся в житті, – це що ти дурень. Останнє, що дізнаєшся, – це що ти все той же дурень» [2, с. 68]).

Ще одним із поширених композиційних прийомів є монтаж. Новий образ народжується безпосередньо перед читачем за допомогою двох сусідніх, що перебувають поруч у творі. Ми можемо простежити специфічність літературного монтажу на прикладі твору Р. Бредбері, який поєднує в одній книзі кілька сюжетних ліній, що змальовує долі різних людей. Письменник використовує монтаж у переході від конкретних подій до роздумів героїв, від роздумів до діалогів: створюється враження, що ти читаєш кілька книг одночасно.

Читач сприймає текст, перш за все, через особливості його побудови. Широкий погляд на монтаж як принцип стикування елементів цілого лежить в основі розуміння авторського задуму.

Композиція літературного твору ґрунтується на такій найважливішій категорії тексту, як зв'язність. Водночас повтори та протиставлення визначають смислову структуру художнього тексту й становлять найважливіші композиційні прийоми.

Одна з функцій архітекtonіки твору полягає в дотриманні правильної образної системи, яка формує цілісність із різнорідних елементів. Р. Бредбері використовує повторювані образи для передачі підвищеного смислового навантаження, яке втілює важливі ідеї автора.

Зауважимо, що смислове, навіть емоційне значення виражає тема часу, об'єднуючи в собі два пов'язані образи: годинник і день.

Образ годин витворюють складні слова, що виражають експресивність: *voice-clock, gold-bright clock, three score*. Образ дня в повісті символізує одиницю часу. Автор нерідко передає його за допомогою метафори: *marble-round day* (день, круглий, немов камінець).

Ще одним авторським прийомом формування образу стає сугестія. Письменник викликає в читача певний настрій, нагнітає ті почуття й думки, що необхідні авторові. Реалізація сугестивного механізму – розташування слів у незвичайних поєднаннях: *небосхил – прохолодно-блакитний, жар – киплячий, тиша – прохолодна і так далі*. Тут важливо інше: логічна невідповідність якості, що приписується предмету.

У творах Р. Бредбері цей механізм формування образу можна вважати домінантним. Звернемося до прикладів: *«lake ... quantity of steam – озеро ... квінтесенція пара»*. В авторському розумінні озеро постає вируючим, немов дихаючим, а значить, живим.

Говорячи про природу, письменник підкреслює її гармонію, якомога найкраще схоплену авторською метафорою: *«... trees woven across the sky, or ... the sky ... woven into the trees – дерева вплетені в небо або ... небо. ... вплетене в дерева»*. Гармонія, намальована Бредбері, настільки досконала, що, здається, неможливо зрозуміти, чи дерева врастають у небо або ж небо – у дерева.

Тасмнічність природи автор розкриває за допомогою уособлення: *world blowing in one nostril – світ, що дме в одну ніздрю*. Воно викликає асоціації з язичницьким богом вітру, який прагне своїм подихом розвіяти або ж, навпаки, нагнати хмари. Дуже незвичним і барвистим є авторське порівняння: *... winds ... like ghost whales unseen – вітри ... як примарні невидимі кити*. Порівняння вітрів із китами вже за суттю незвичайне, загадкове, тим більше – з примарними, невидимими китами, могутніми володарями морів, точніше, навіть духами моря – такий художній засіб відображає атмосферу тасмнічності.

У композиції велике значення мають антагоністичні образи. Р. Бредбері використовує опозицію природи і міста, щоб показати потужність природи. Ось як автор передає образ міста: *“ready to sink in green tides”* [1, с. 43].

Композиція практично будь-якого твору будується за принципом посилення читацького інтересу. Моменти найбільш високої читацької напруги називаються опорними точками. До них зараховують кульмінацію, розв'язку, перипетії в долі героя, сильні позиції тексту, ефектні художні прийоми та засоби, повтори й протиставлення.

Незважаючи на це, у творі Р. Бредбері немає звичного сюжету з кульмінацією та розв'язкою. Він складається з кількох історій, які частково пов'язані між собою. І зв'язок цей простежується в персонажах-хлопцях, які проводять читача через відомості про Грін-таун: автор неквапливо розповідає про жителів цього містечка.

Сильною позицією тексту ми вважаємо назву повісті, яка стає центральним образом у сюжеті. Досить складним є образ вина з кульбаб: *“Dandelion wine. The words were summer on the tongue. The wine was summer caught and stoppered”* [1, с. 12] («Кульбабове вино – спіймане і закупорене в пляшки літо» [2, с. 14]).

Образ вина незвичайний, адже це не просто напій – це образ-символ. З одного боку, стоїть предмет, який переростає в щось більше. Образ абстрагується та перетворюється в цілющі ліки, а далі – і в сімейний ритуал, який об'єднує сім'ю, хоча матеріальна значимість його залишається незмінною до кінця твору.

Незважаючи на відсутність прямої кульмінації, можна все ж визначити момент, коли Дуглас захворів. Усі думали, що причиною його недуги була спека, але лахмітник розуміє, що хлопчисько – людина, яка рано зневірилась у собі, що властиво для людей похилого віку. Автор не завершує на цьому твір, але досягає бажаного ефекту. Р. Бредбері доводить, що життя – надзвичайно багатогранне, різнобарвне, незважаючи на те, з якими відкриттями ти опиняєшся сам на сам. І сенс життя в самому житті. Людина самостійно шукає сенс життя, коли відчуває себе його невід'ємною частиною, чарівником і творцем. І страх смерті, який долає в певний період кожна людина, не може бути перешкодою.

Необхідно також звернути увагу на різні графічні накреслення автора. Письменник використовує великі літери, коли головний герой усвідомлює важливі речі: *«SOME DAY, I, DOUGLAS SPAULDING, MUST DIE ...»*, або для того, щоб показати значимість конкретних предметів: *“Up front under CEREMONIES I got: First argument and licking of Summer 1928 by Dad, morning of June 24th. In back under REVELATIONS I got”* [1, с. 67].

Висновки. Роль композиції в посиленні змісту твору є безперечною. Головна роль відводиться прийомом композиційної організації оповіді, витворенню художніх образів, що здійсню-

ється засобами мови. У творі «Кульбабове вино» кожен образ розкривається поступово, а композиція твору зводиться в цьому випадку до розкриття істинного та повного смислу образу.

Перспективи подальших досліджень. «Кульбабове вино» – повість-переживання, яку можна порівняти з картинами імпресіоністів. Яскраве відчуття передається художньою мовою, але якщо імпресіоністи відображають мить, мінливу й невловиму, Бредбері зобразив ціле Літо. На жаль, таке ж невловиме, що відходить назавжди. Аналіз взаємозв'язків засобів художньо-образної виразності та прийомів композиційної організації тексту, продемонстрованих Р. Бредбері в «Кульбабовому вині», ще довго залишатиметься джерелом наукових дискусій та інтерпретацій, якщо йтиметься про переклад з англійської на українську мову.

Література:

1. Бредбері Р. Вино из одуванчиков: книга для чтения на английском языке. СПб.: КАРО, 2014. 288 с.
2. Бредбері Р. Вино из одуванчиков: повесть / Пер. с англ. Э. Кабалева. М.: АСТ; Астрель, 2001. 256 с.
3. Есин А.Б. Принципы и приемы анализа литературного произведения: учеб. пособие. 4-е изд., исправл. М.: Флинта, Наука, 2002. 248 с.
4. Петренко А.Д., Петренко Д.А. О некоторых признаках немецкого консонантизма в социофонетическом и фоностилистическом аспектах. Ученые записки КФУ имени В.И.Вернадского. Филологические науки. Т. 1 (67). 2015. № 2. С. 53–61.
5. Сдобнова С.В. Особенности структуры хронотопа сказки Г. Гессе «Август». Язык как система и деятельность: мат-лы Международной научной конференции. Ростов-на-Дону: Издательство Южного федерального университета, 2015. С. 284–286.

Ясногурская Л. М. Организация композиции произведения Рэя Бредбери «Вино из одуванчиков»

Аннотация. Композиционная организация текста представляет собой определенную структурную последовательность формальных элементов произведения, обусловленную идеей автора. Синергия содержательных и формальных элементов текста создает художественную целостность произведения.

Ключевые слова: идея автора, композиция, образ, ретардация.

Yasnohurska L. Compositional organization of Ray Bradbury's work "Dandelion Wine"

Summary. Compositional organization of the text represents the structural sequence of formal elements of the work, is based on the author's idea. The synergy of conceptual and formal elements of the text creates the artistic integration of the work.

Key words: author's idea, composition, image, retardation.